

Muistisairauden käyttösoireet

25.4.2017

Maija-Helena Keränen
Geriatrri

Muistisairaus

- Sairaus, joka heikentää sekä muistia että toimintakykyä ja muita tiedonkäsittelyn alueita (kielelliset toiminnot, näönvarainen hahmottaminen, toiminnanohjaus)
- Ovat luonteeltaan eteneviä aivoja rappeuttavia sairauksia

Muistisairaiden määrä

120 000

henkilöä, jolla kognitiivinen toimintakyky heikentynyt

(vrt. Lahti
119 341 as.)

100 000

lievää muistisairautta sairastavaa henkilöä

(vrt. Kuopio
113 02 as.)

93 000

keskivaikeaa tai vaikeaa muistisairautta sairastavaa henkilöä

(vrt. Kouvola
85 416 as.)

yhteensä 313 000 +14 500/vuosi

(vrt. Lapua 14 577 as.)

Muistisairaiden osuus ikäluokittain

0,3 %
30–64-v.

4,2 %
65–74-v.

11,7 %
75–84-v.

35 %
yli 85-v.

Muistisairaus	%-osuus
Alzheimerin tauti	60-70
Aivoverenkiertosaireuden muistisairaus	15-20
Lewyn kappale -sairaudet	10-15
Otsaohimolohkorappeumat	5-10

Käytösoire on

- Psyykkinen oire tai haitallinen käyttäytymisen muutos
  - Viestii muistisairaana kärsimyksestä
  - Aiheuttaa ongelmaa/stressiä kanssaihmisille
  - On toistuvaa

Käytösoire on

- Vaste muuttuneeseen tilanteeseen tai tunteeseen omassa itsessä, ympäristössä tai kokemusmaailmassa
- Itsensä ilmaisemista omilla kyvyillä ja tavoilla
- Kuvaa sairastuneen pyrkimystä selvittää tilanteesta, mikä ei ole tavanomaisin keinoin hallittavissaan

Muistisairaahan käytösoireet

- Käyttäytymistä on liikaa tai liian vähän tai se on epätarkoituksenmukaista
- Ovat erilaisia eri muistisairauksissa ja sairauksien eri vaiheissa

Käyttösoireiden esiintyvyys

- 50-90%, riippuu tutkimusaineistosta ja määrittelystä
- Esiintyvät usein jaksoittain ja vaihdellen

Käyttösoireiden merkitys

- Tuottavat kärsimystä muistisairaalle
- Kuormittavat läheistä/läheisiä
- Ovat usein syy palveluasumiseen siirtymiselle
- Ongelmallista hoitohenkilökunnalle
- Sekoittavat osaston toimintaa

Käytösoireita -motorisia ja psykologisia

- Harhaluulot
- Aistiharhat
- Levottomuus/aggressiivisuus
- Masentuneisuus/alakuloisuus
- Ahdistuneisuus
- Kohonnut mieliala/epäasiallinen iloisuus
- Apatia/välinpitämättömyys
- Estottomuus
- Ärtäisyys/mielialan vaihtelu
- Vaeltelu
- Poikkeava motorinen käyttäytyminen
- Toistuva kysely
- Seksuaaliset käytösoireet
- Epäluuloisuus
- Unen häiriöt
- Ruokahalun ja syömisen häiriöt

Psykologisia oireita

- Masennus
- Ahdistuneisuus
- Unihäiriöt
- Aistiharhat ja harhaluulot
- Virhetulkinnat

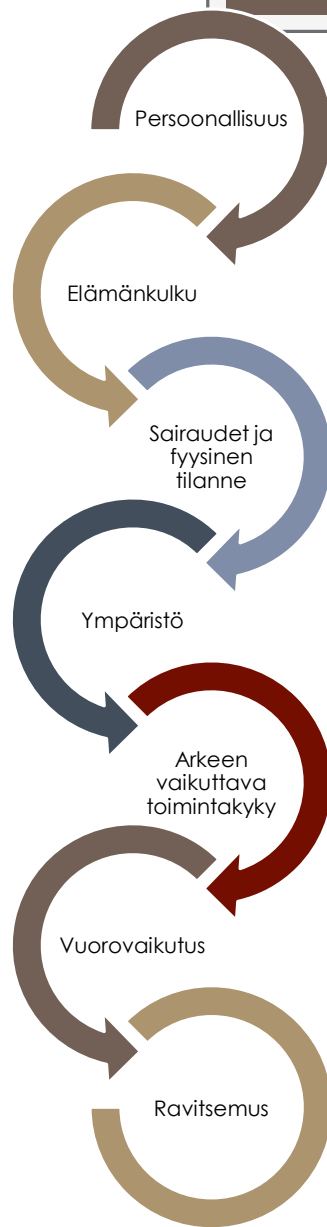
Motorisia oireita

- Aggressiivisuus
- Levottomuus ja kuljeskelu
- Estoton käyttäytyminen
- Huutelu
- Tavaroiden keräily
- Katastrofireaktiot

Käyttösoireiden syntyyn vaikuttavat tekijät

- Muistisairaus
  - Neurokemiaalliset ja -patologiset muutokset
  - Kognitiiviset muutokset
  - Kritiikin ja arviointikyvyn höltyminen

	Kolinerginen	Dopaminerginen	Noraderginen	Serotonerginen
Tumake	Menynertin tyvitumake	Substantia nigra	Locu caeruleus	Raphetumake
Neuropsyk oireet	Delirium Näköharhat Aggressiivisuus Apatia	Apatia Psykoottiset oireet Kognitiiviset oireet	Levottomuus Ahdistuneisuus Masennus Aggressiivisuus	Masennus Ahdistuneisuus Aggressiivisuus Uni-valverytmin häiriöt

Käyttösoireiden taustalla voi olla

- Fyysiseen tilanteeseen liittyviä tekijöitä
  - Epämukavuus, huono olo, palelu, kipu
- Lääketieteellisiä asioita
  - Tulehdus, matala verenpaine, epäsopiva lääkitys
- Tunneherkkyys, persoonallisuuteen ja elämäntapaan liittyviä asioita
- Ravitsemustarpeet
- Arkielämän selkeyden tarve

Käytösoireiden triggerit

- Valtataistelu
- Nopeat muutokset
- Suuret vaatimukset/kriittisyys
- Kontrollointi
- Aggressiivinen lähestyminen
- hoputtaminen

'Ideologiaa'

- Muistisairailla
  - Inhimilliset ja juridiset oikeudet
  - Onnistumisen ja ihmisyyden tarpeita
- Ilmaisevat muita aikuisia herkemmin tunteitaan

Muistisairaahan autonomia

- Itsenäisyys, itsemäärääminen, koskemattomuus
- Tarpeiden ja toiveiden kuuleminen, vakavasti ottaminen
- Kysyminen, mielipiteen kuuleminen ja huomiointi
- Yksilöllisen reviirin kunnioittaminen ja tilan antaminen
- Osallisuuden ja tekemisen mahdollistaminen

Muistisairas

- Elää nykyhetkeä
- On onnellinen jos tuntee olonsa turvalliseksi
- On aikuinen ihminen
  - Kuitenkin usein muista riippuvainen

Kohtaaminen

- Kohtaa ihminen, älä sairautta
- Ole selkeä
- Sanaton viestintä on tärkeää
- Anna aikaa muistisairaalle puheilmalliselle
- Älä muistuta muistamattomuudesta
- Älä nolaa

Lääkkeetön hoito

- Ennalta ehkäisyä
- Tarpeista huolehtimista
- Kohtaamista
- Turhaa rajoittamista vältetään

Lääkkeetön hoito

- Hyvä fyysinen perushoito
- Hyvä somaattinen ja lääketieteellinen hoito
- Hoitoympäristön muovaaminen
- Virikkeiden määrän optimointi
- Voimavarojen hyödyntäminen
  - Päiväsairaalat, muistikoordinaattori, kotiapu
- Hoitajan käyttäytymisen havainnointi
- Käyttäytymisterepeuttiset interventiot
  - Toiminta-, taide-, mielikuva-, liikuntaterapia

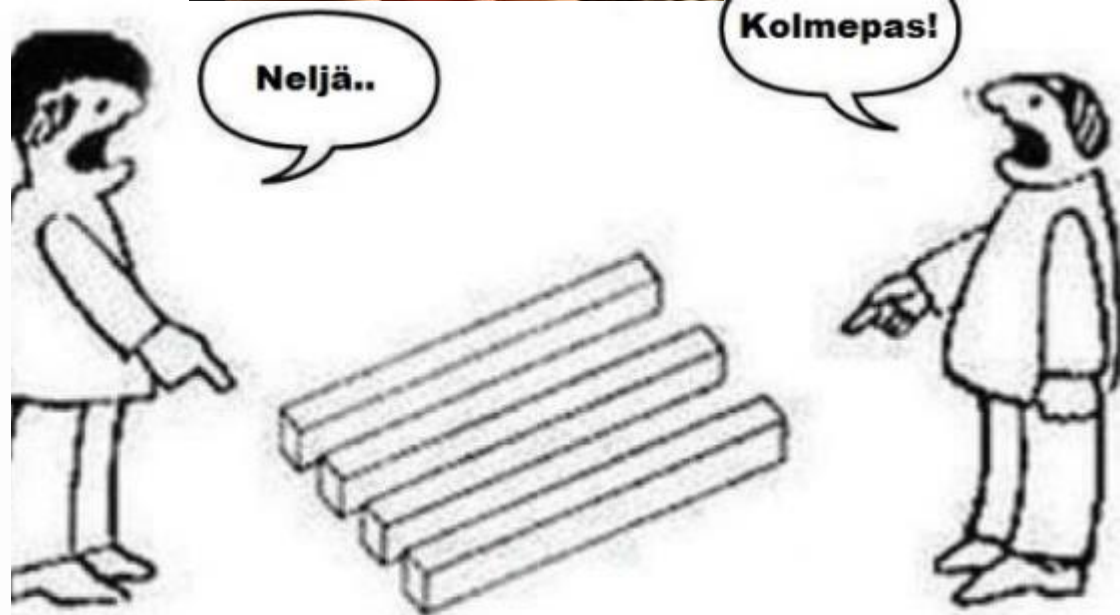
- Mielihyvän kokemusten tuottaminen
- Hetkessä elämistä
  - Vanhat hyvät toimintamallit eivät sitten aina toimikaan
- Sairastuneen elämän tunteminen

Lääkkeetön hoito

- Aktiviteetit
  - Toistuvat motoriset aktiviteetit
- Omaisen opastaminen ja tukeminen
  - Häpeä pois, turhat vaatimukset/rutiinit pois, kommunikoinnin opastaminen
    - Ei kielteinen kommunikointi, yksinkertaiset kehotukset

Miten suhtaudun?

Lääkehoito

- Vain poikkeustapauksissa, kun
  - Rasittaa potilasta
  - Heikentää toimintakykyä
  - Vaarantaa potilasta
  - Vaarantaa omaista/asukastovereita/hoitajia
- Lääkkeen teho ei tule hetkessä
- 50-75% hyötyy lääkeshoidosta

Lääkittäviä oireita

- Vaikea aggressiivisuus
- Vaikea levottomuus
- Vaikea ahdistuneisuus
- Vaikea masennus
- Vaikeat unihäiriöt

Lääkehoito

- Oireita, joihin lääkehoito ei tehoa
  - Kuljeskelu
  - Tavaroiden keräily/kätkeminen
  - Tarkoitukseton pukeminen/riisuminen
  - Huutelu
  - Esineiden syöminen
  - Seksuaalinen estottomuus
  - Itsensä vahingoittaminen (raapiminen, hakkaaminen)

Lääkkeet

- Muistisairauslääkkeet
  - Muistisairauden tarkkaavaisuushäiriöt, apatia, agitaatio, ahdistuneisuus, psykoosioireet
- Masennuslääkkeet
  - Masennus, apatia, (unihäiriöt), levottomuus
- Psykelääkkeet
  - Harhaluuloisuus, aistiharhat, vaikea levottomuus, aggressio
- Epilepsialääkkeet (karbamatsepiini)
mielialan vaihtelut, ylivilkkaus
- Bentsodiatsepiinit (lyhyt- ja keskipitkävaikutteiset)
  - Tilapäisesti tukilääkkeenä ahdistukseen ja tuskaisuuteen

Lääkehoito

- Harhaisuus ja vaikea agitaatio
  - Ketiapiini 25-300 mg
  - Risperidoni 0,25-3 mg
  - Olatsapiini 2,5-5 mg
  - Haloperidoli vaikeimmissa tilanteissa 0,5-2 mg

Käyttösoirelääkkeen lopetus

- Neuroleptin jatkoa arvioitava viimeistään 3-4 kk päästä aloituksesta
- Lopetus 4 kk vasteen jälkeen?
- Masennuslääkkeen lopetuksen harkinta 4 kk kuluttua

- Jos oire palaa, lääkehoito aloitetaan uudelleen

